

5. *Новаковський Л. Я.* Основні положення концепції розвитку земельної реформи в Україні. — К.: Ін-т землеустрою УААН, 2000. — 96 с.
6. *Онищенко О. М.* Проблема заставного кредитування нових господарських структур // Економіка АПК. — 2002. — № 9. — С. 4.
7. *Чопенко В.* Ошукана земля // Дзеркало тижня. — 2007. — № 46 (675). — С. 67.
8. *Песцова О. С.* Про реформування ринку землі в Україні / О. С. Песцова, В. М. Трегобчук // Вісник аграрної науки. — 1998. — № 7. — С. 74—75.
9. Програма діяльності Уряду «Український прорив: для людей, а не політиків» [Електронний ресурс] / Урядовий портал. — Електрон. дан. — 16.01.2008. — Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>, вільний. Назва з екрану.
10. *Саблук П. Т.* Реализация Земельного Кодекса как условие решения экономических проблем села и государства // Економіка АПК. — 2003. — № 9. — С. 139—141.
11. *Смоленська С. Д.* Формування і функціонування ринку сільськогосподарських земель: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.07.02. — Львів, держ. аграрний ун-т. — Л., 2006. — 20 с.
12. *Тихонов А. Г.* Наукові засади ринку землі в Україні / А.Г. Тихонов, Л.В.Паламарчук // Земельний вісник. — 2002. — № 3. — С. 64—70.
13. *Третьяк А. М.* Методологічні засади ринку землі в Україні // Землепорядкування. — 2001. — № 4. — С. 14—20.
14. *Федоров М.* Організаційно-економічні передумови формування ринку земель сільськогосподарського призначення // Економіка АПК. — 2003. — № 1. — С. 25—31.
15. Формування ринку землі в Україні / За ред. А. С. Даниленка, Ю. Д. Білика. — К.: Урожай, 2002. — 280 с.

Стаття надійшла до редакції 25.03.08

Т. А. Рябова, аспірантка,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВАННЯ СУХИХ МОЛОКОПРОДУКТІВ

У статті проаналізовано ринок сухих молокопродуктів, стан та перспективи розвитку молокопереробного бізнесу в Україні. Розглянуто можливості більш глибокого проникнен-

ня відчизняних підприємств-виробників сухих молокопродуктів на міжнародні ринки.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ринок сухих молокопродуктів, молочний ринок України, галузі молокопереробки, сезонність та сировинна база молочного бізнесу, групи споживачів сухого молока, експорт молокопродуктів.

Необхідність дослідження сегменту сухих молокопродуктів у контексті загального розвитку молочного ринку України визначається тим, що сухі молокопродукти виступають основною чи допоміжною сировиною для багатьох галузей молокопереробки. Використання у виробництві сухих молокопродуктів дозволяє подолати проблему сезонності та погіршення сировинної бази молочного бізнесу. Підвищення споживчого попиту на молокопродукти зумовлює залежність багатьох галузей промисловості від ринку сухого молока.

Основна ідея полягає у необхідності глибокого врахування внутрішніх, технологічно обумовлених зв'язків молокопереробного бізнесу. Отже, ринок сухого молока, з одного боку, виступає споживчим, а з іншого — промислово орієнтованим. Таким чином, існують такі групи споживачів сухого молока:

— внутрішні споживачі — споживання сухого молока всередині самого підприємства-виробника, для продукування суміжних молокопродуктів (відповідно до попиту ринку чи більш вигідної цінової кон'юнктури);

— торговельні компанії (трейдери) — проміжне споживання сухого молока з метою наступного перепродажу, найчастіше на міжнародні ринки; відповідно трейдери бувають спеціалізовані та неспеціалізовані, а також, додатково ми виділяємо, «компанії однієї поставки»;

— молокопереробні підприємства — споживання сухого молока як базової сировини у періоди сезонного дефіциту свіжого молока, чи як технологічно необхідної сировини для виробництва йогуртів, морозива тощо;

— роздрібні споживачі — споживання сухого молока населенням, як правило, певного рівня жирності та відповідної фасування (як добавки до кави, кондитерських виробів тощо);

— інші промислові споживачі (агропромислові підприємства, кондитерські фабрики, м'ясопереробні комбінати тощо) — споживання сухого молока різного роду промисловими споживача-

ми, для яких воно не виступає основною сировиною для виробництва їх продукції.

Для дослідження молокопереробного бізнесу та сегменту сухого молока потрібно проаналізувати стан та динаміку змін сировинної бази, тобто молочного тваринництва. Саме можливість постійного забезпечення молокопереробних підприємств свіжим молоком і безпосередньо стимулює чи, навпаки, стримує розвиток сегменту сухого молока. За даними Держкомстату України за 2003—2006 рр. виявлена тенденція до скорочення молочного поголів'я худоби у 2006 р. на 22,9 % порівняно з 2003 р., а зменшення обсягів виробництва сирого молока у сільському господарстві становило 2,9 %. Невідповідність тенденцій зміни цих двох індикаторів слід пояснювати зростанням питомих надоїв молока.

Аналіз використання виробленого молока за окремими сферами дозволить правильно оцінити можливості виробництва молокопродуктів і необхідність імпорту сухих молокопродуктів. За даними Держкомстату України у 2005 р. загальне виробництво молока становило 13,7 млн тонн. Доля виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами склала 18,9 %, а доля виробництва молока приватними господарствами 81,1 % від загального обсягу виробництва. Загальна структура використання молока виглядає наступним чином: для промислової переробки 42 %, для особистого споживання 29 %, для продажу на ринку 14 %, для іншого використання 5 %, на корми та втрати 10 %. Доля експорту молокопродуктів склала 14 %, доля внутрішнього споживання населенням 77,4 %, доля імпорту молоко-продуктів 0,7 %.

На основі представлених даних можна зробити наступні висновки:

— для промислової переробки надходить тільки 42 % виробленого молока, що значно менше ніж у більшості країн Європейського Союзу, що свідчить про нерозвиненість мережі збору та заготівлі молока у молокопереробних підприємств, а також про традиції споживання сирого (не переробленого) молока населенням;

— можливість продажу сирого молока на ринку (14 %) (організованих та стихійних) визначає альтернативу продажу молока населенням заготівельним та переробним організаціям, а також створює умови для розвитку потужного «тіньового» ринку молока;

— порівнюючи експорт (14 %), імпорт (0,7 %) та внутрішнє споживання (77,4 %), можна зробити висновок, що Україна пов-

ністю забезпечує себе молоком, навіть за умов падіння його виробництва.

Вище було відзначено недостатній рівень промислової переробки молока, що засвідчує про наявні можливості нарощування виробництва молокопродуктів за рахунок залучення додаткових сировинних ресурсів. Динаміка зміни переробки молока представлена у табл. 1.

Таблиця 1

РІВЕНЬ ПЕРЕРОБКИ МОЛОКА В УКРАЇНІ У 2003—2006 рр.

Роки	Виробництво молока		Переробка молока промисловістю		Питома вага переробки в обсягах виробництва, % (товарність)
	тис. тонн	темпи зміни до переднього року, %	тис. тонн	темпи зміни до переднього року, %	
2003	13 661	–	4 413	–	32,3
2004	13 741	0,59	5 238	18,69	38,1
2005	13 714	– 0,20	5 689	8,61	41,5
2006	13 270	– 3,24	5 607	– 1,44	42,3

Аналізуючи дані таблиці, можна говорити про формування позитивної тенденції до зростання рівня промислової переробки молока (+ 10 % протягом 4 років). З іншого боку абсолютні обсяги молокопереробки зменшилися протягом 2005—2006 рр. на 1,44 %.

Для подальшого аналізу розвитку молочного ринку України потрібно розглянути основну статистику по ринку молокопродуктів (табл. 2).

Детальний аналіз представленої інформації дозволяє зробити висновок щодо незначних коливань виробництва основних молокопродуктів у 2004—2006 рр. Наприклад, якщо у 2004—2005 рр. зафіксовано зростання виробництва усіх видів молокопродуктів, при чому найшвидшими темпами зростало виробництво спредів і молочних жиркових сумішей 51,8 %. У той же час, протягом 2005—2006 рр. відбувалося зменшення виробництва більшості молокопродуктів (найшвидшими темпами зменшилось виробництво сичужних сирів 25,5 %). Хоча відзначимо, що обсяг вироблених молокопродуктів за 2004—2006 рр. зріс у середньому на 9,9 %, що безумовно слід вважати позитивною тенденцією, що

свідчить про зростання потужностей вітчизняного молокопереробного бізнесу.

Таблиця 2

**ВИРОБНИЦТВО ОСНОВНИХ МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ
В УКРАЇНІ (тис. тон)**

Продукти	2004 р.	2005 р.	2006 р.	січень-червень 2007 р.
Масло вершкове	113,2	117,9	102,2	45,6
Спреди та молочні суміші жирові	52,5	79,7	78,6	44,1
Молоко оброблене рідке	686,3	827,8	785,6	406,5
Продукти кисломолочні	462,6	494,0	517,0	274,4
Молоко і вершки сухі	105,3	112,7	105,8	56,4
Сири свіжі кисломолочні	70,5	82,1	91,9	116,9
Сири сичужні	180,4	221,2	164,7	н.д.
Сири плавлені	41,4	49,9	49,5	н.д.
Молочні консерви	99,9	104,4	96,8	50,5

Звернемо окрему увагу на динаміку виробництва сухих молокопродуктів, куди поряд із сухим молоком (цільним та знежиреним) офіційною статистикою включаються і сухі вершки. Так за 2004—2005 рр. відбулося зростання виробництва на 7,0 %, з наступним падінням на 6,1 % у 2005—2006 рр. Така тенденція, хоча і не так контрастно, але повністю повторює загальні для молокопереробного бізнесу зміни, що з одного боку свідчить про високий рівень залежності продуктового сегменту сухих молокопродуктів від загальної динаміки молокопереробної промисловості, а з іншого свідчить про невикористання вітчизняними підприємствами можливостей нівелювання кон'юнктурних коливань ринку.

У зв'язку з цим доцільно дослідити сезонність молокопереробного бізнесу у розрізі місяців, що дозволить нам виділити пікові місяці (періоди) заготівлі молока та пікові періоди його переробки. Інформація щодо пропозиції молока на внутрішньому ринку України представлена на рис. 1.

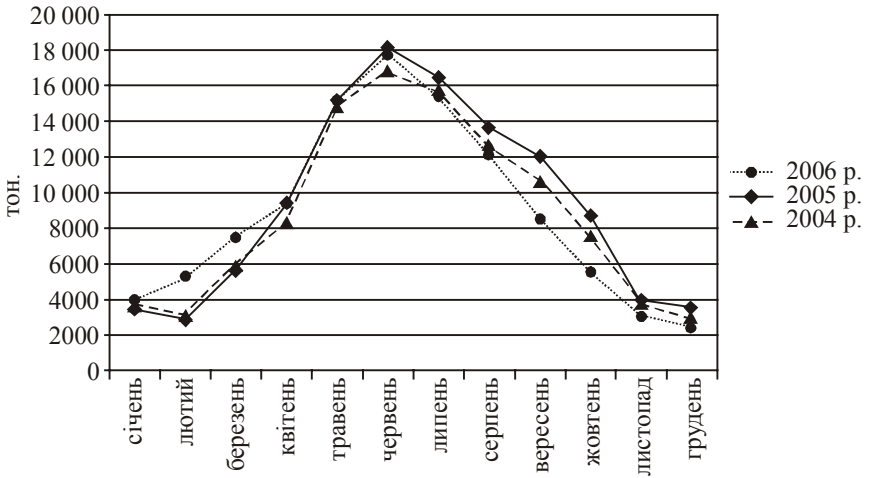

Рис. 1. Сезонність пропозиції молока на ринку України

На представлених вище графіках чітко прослідкується сезонність молочного ринку України з піковим обсягом пропозиції у літні місяці та сильним спадом у зимовий період. Так, основний обсяг молока реалізується на ринку у період з квітня по вересень, коли є можливість вільного випасу худоби та достатньо кормів. Значна амплітуда коливань пропозиції молока на ринку нашо́вхує на думку щодо невисокого рівня розвитку молочного тваринництва в Україні. За економічною логікою та технологічними зв'язками сегменту сухих молокопродуктів з іншими сферами молокопереробного бізнесу, пік пропозиції сухих молокопродуктів на ринку повинен припадати саме на зимові місяці, на період дефіциту свіжого молока. На закінчення нашого галузевого аналізу, спробуємо окреслити перспективи розвитку молокопереробного бізнесу в Україні. На наш погляд, найбільш загальні висновки можливо зробити на основі розрахунку середньорічного споживання молокопродуктів населенням нашої держави (рис. 2.).

На діаграмі лінією показано обґрунтовану раціональну норму споживання молокопродуктів у 380 кг на одну особу за рік. Поточний рівень споживання молокопродуктів менший за цю норму на 38,2 %, що відображає у найбільш загальному вигляді існуючий потенціал зростання молочного бізнесу в Україні. Слід також відзначити початок тенденції до зростання цього індикатора за 2005—2006 рр. (темп зростання 3,9 %). Але не слід забувати, що на рівень споживання молокопродуктів крім обсягів їх виробниц-

тва впливають також цінова кон'юнктура на ринку, рівень доходів населення тощо.

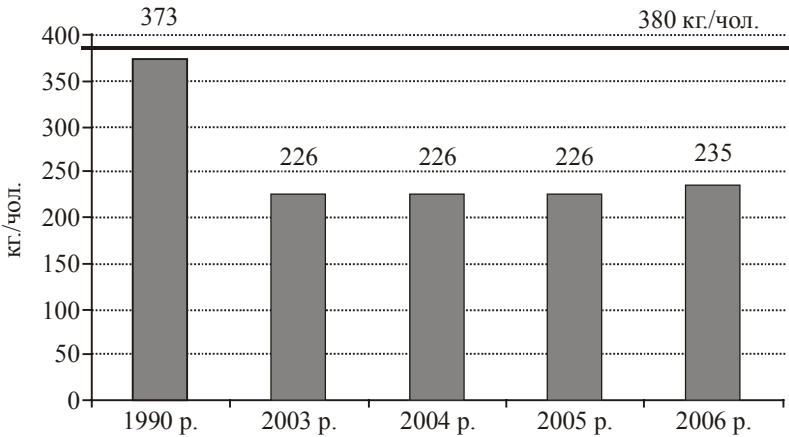

Рис. 2. Споживання молочних продуктів на душу населення (в перерахунку на молоко, кг/рік)

Вище нами була виявлена сезонність виробництва молокопродуктів в Україні, а також висунуте припущення щодо необхідності перекриття цієї сезонності за рахунок виробництва сухих молокопродуктів. На основі аналізу статистичної інформації (рис. 3), слід вказати на існування сезонності й у виробництві сухого молока, тобто значна частина річного обсягу сухих молокопродуктів виробляється у період максимальної пропозиції свіжого молока на ринку та мінімальних цін на нього.

Відзначимо, що період пікового виробництва молока повністю співпадає з періодом пікового виробництва сухих молокопродуктів, що пояснюється швидким псуванням сирого молока і неможливістю його зберігання навіть протягом місяця.

За даними Держкомстату України близько 87 % сухих молокопродуктів споживається самою молочною промисловістю, у сфері виробництва сирів, морозива, питного молока, згущеного молока та молочних консервів, йогуртів тощо. Тільки 13 % загального обсягу сухих молокопродуктів споживається в інших сферах, лідерами серед яких є кондитерська та хлібопекарська промисловості.

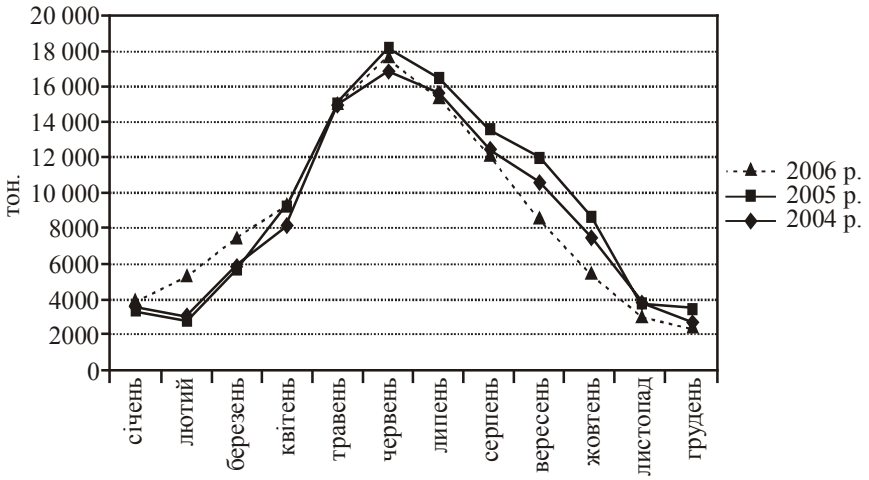

Рис. 3. Помісячні обсяги виробництва сухих молокопродуктів в Україні у 2004—2006 рр.

Потрібно також відзначити, що сухе молоко традиційно виступає об'єктом міжнародної торгівлі, що зумовлено термінами його зберігання та можливостями транспортування на значні відстані. Жоден з інших молокопродуктів не має такого поширення на міжнародних ринках.

Зростання цін на сухе молоко в кінці 2006 року на світовому ринку внаслідок скорочення виробництва даного товару в Європі, через скорочення та скасування експортних субсидій для виробників ЄС, прогнози зниження надоїв молока в Австралії та зростання споживання молока в деяких лідируючих країнах-імпортерах Азії та Африки, сприяє збільшенню виробництва сухих молокопродуктів на Україні. Деякі сироробні заводи, які раніше не займалися випуском даного продукту, вже встановили у себе на виробництві устаткування по сушці молока та сироватки, що дає підстави очікувати зростання пропозиції найближчим часом.

Література

1. Воскобійник Ю. Ринок молока // Український журнал з питань агро бізнесу «Пропозиція». — 2007. — № 2.
2. Статистичний довідник «Україна у цифрах у 2006 році». — К.: Мінстат. 2007. — 276 с.

3. Europe in figures. Eurostat yearbook 2006—07. — Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 2007. — 373 p.

4. European Union foreign direct investment yearbook 2006. — Data 1999—2004. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 2006. — 140 p.

Стаття надійшла до редакції 25.03.08

Ю. А. Азуркіна, аспірантка,
І. М. Лазепко, професор,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПЕРСПЕКТИВИ УЧАСТІ ПТАХОФАБРИК У РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Стаття присвячена проблемам тісного співробітництва птахофабрики з банківською системою, створенню агропромислового банку.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Сільськогосподарське кредитування, галузевий банк птахівничої промисловості.

Птахівництво, яке за радянських часів було однією з галузей агропромислового комплексу, динамічно розвивалася і була досить високорентабельною, в перші роки державної незалежності України, як і більшість галузей економіки країни, опинилася у глибокій економічній кризі. Особливо постраждали птахоферми тодішніх КСП, майно яких у більшості з них захоплювалося і руйнувалося як керівниками господарств, які не знали своєї подальшої долі, так і рядовими членами цих КСП. Адже офіційно у роки «горбачовської» перебудови (і як тепер видно, помилково) був взятий курс на фермерство, яке ніби то мало вивести країну з економічної кризи і вирішити продовольчу проблему. А в подальшому через гіперінфляцію, що досягла в Україні, наприклад, у 1993 році рекордного у світі за мирного часу рівня — 10 256 % у розрахунку на рік — у глибокій економічній кризі опинилися й великі державні птахофабрики. Гіперінфляція повністю знецінила як оборотні кошти, так і інвестиційні ресурси цих птахофаб-